

Miksi lapsen asioista sopiminen tuottaa
vaikeuksia?
- näkökulmia erotilanteen hankaluuksiin

Haastavat erot –seminaari

Pieksämäki 17.10.2018

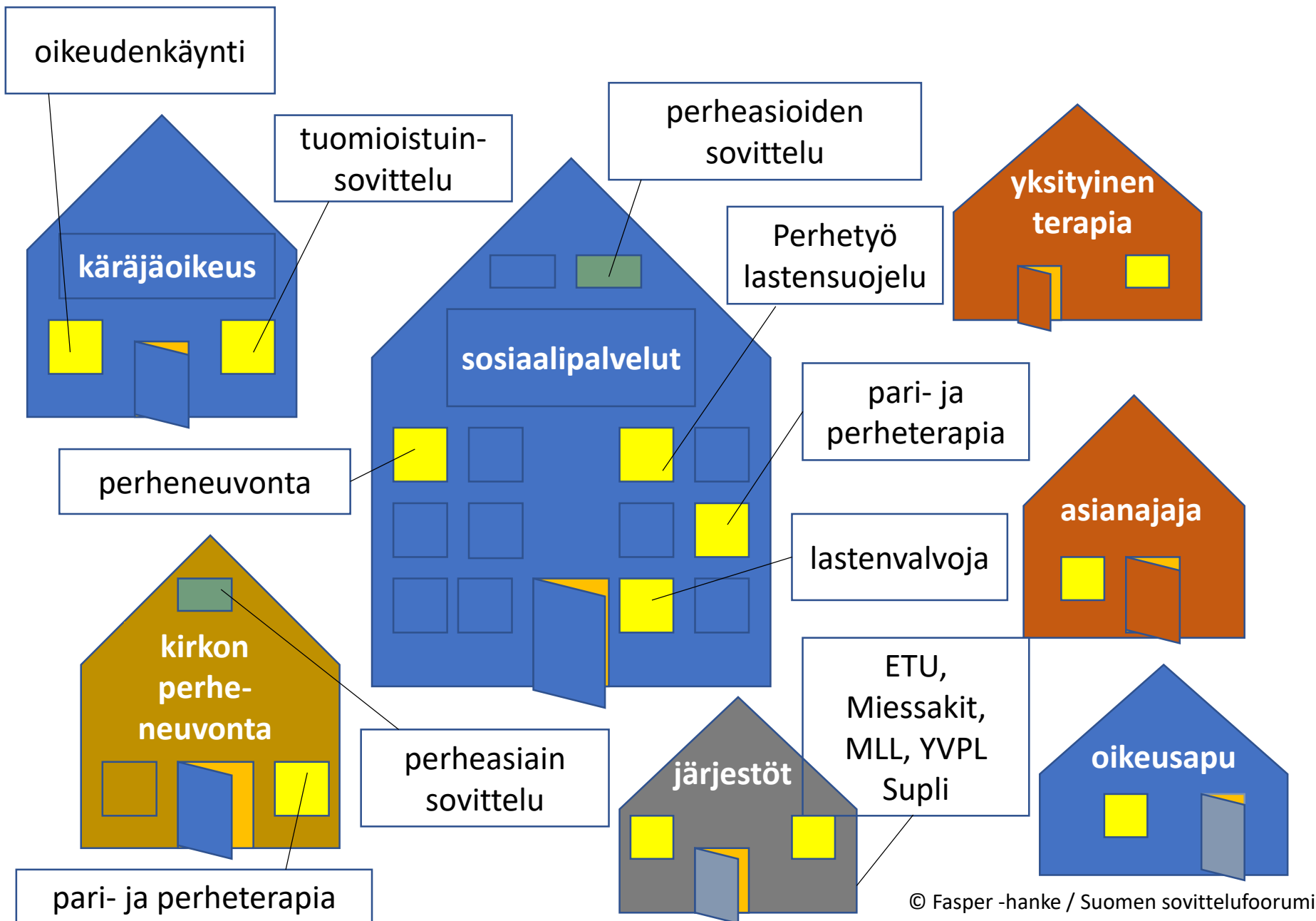
FT Vaula Haavisto

Ohjelma

- Päivän pelisäännöt
- 9.15 – 11.00 Miksi lasten asioista sopiminen tuottaa vaikeuksia?
Näkökulmia erotilanteen hankaluuksiin
- 11.00 – 12.00 Lounas
- 12.00 – 12.45 Lapsen etu erotilanteessa
- 12.45 – 14.00 Mistä apua haastaviin eroihin:
vanhemmuussuunnitelma, perheasioidensovittelu, Apua eroon –
portaali + muut palvelut
- 14.00 Kahvi ja ohjelma jatkuu

Eroriidat palvelujärjestelmässä

Eroasiakkaalle tarjolla olevat palvelut

Nykytilanne

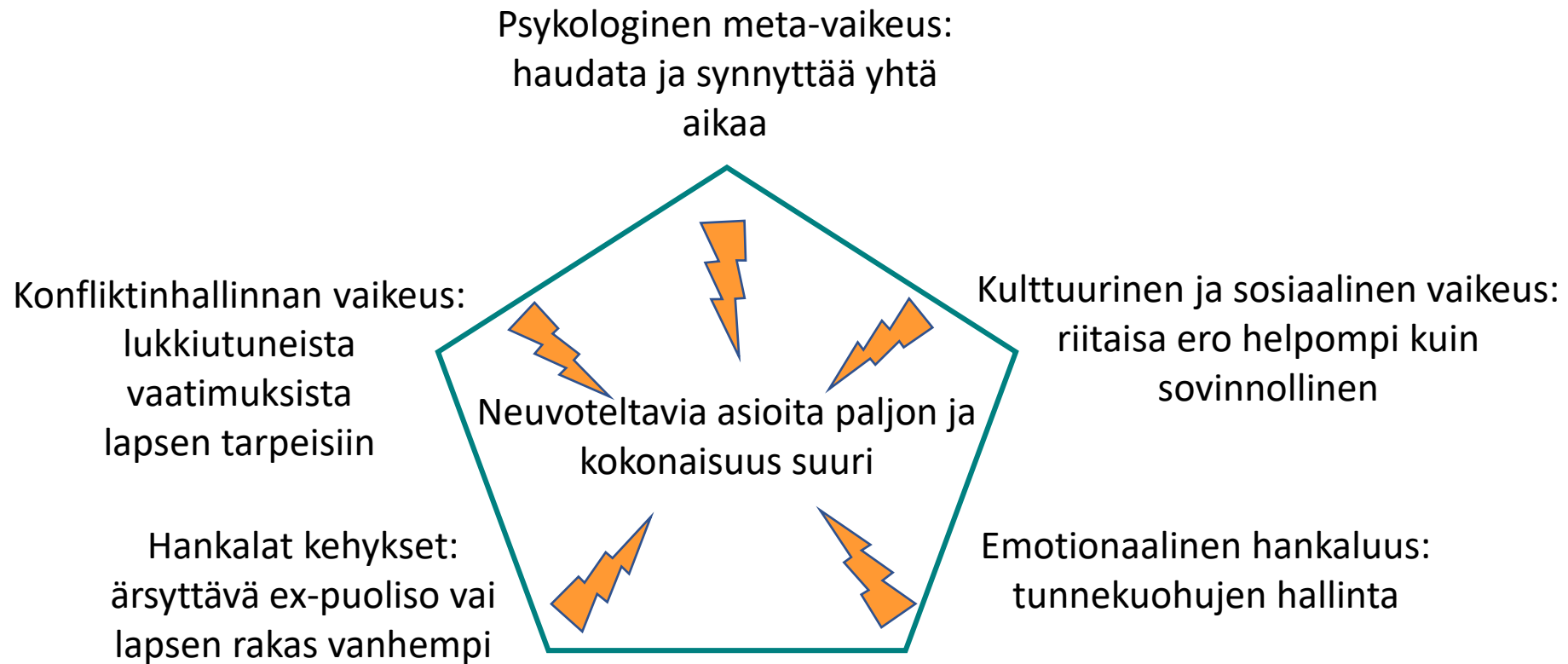
- Avioerot monimuotoinen asiaryhmä, jota työntekijät pitävät vaativana hoidettavana
- Avioerojen vaikutukset tuntuvat myös monissa organisaatioissa, joiden tehtävänä ei ole niiden hoitaminen (koulu, päiväkot, terveydenhuolto jne)
- Riittävä ero ei kuulu oikein kenellekään!
- Palvelukenttä pirstoutunut ja hajanainen. Asiakkaan on vaikea löytää palveluja.
- Päällekkäisten / rinnakkaisten palvelujen synkronointi on epäselvää.
- Perheasioiden sovittelu tarkoitettu lapsen asioista sopimiseksi, mutta se ei ole erottunut omana erillisenä menettelynään, vaan liudentunut muuhun keskusteluapuun ja terapiaan.

Mitä palvelujärjestelmä voi tehdä?

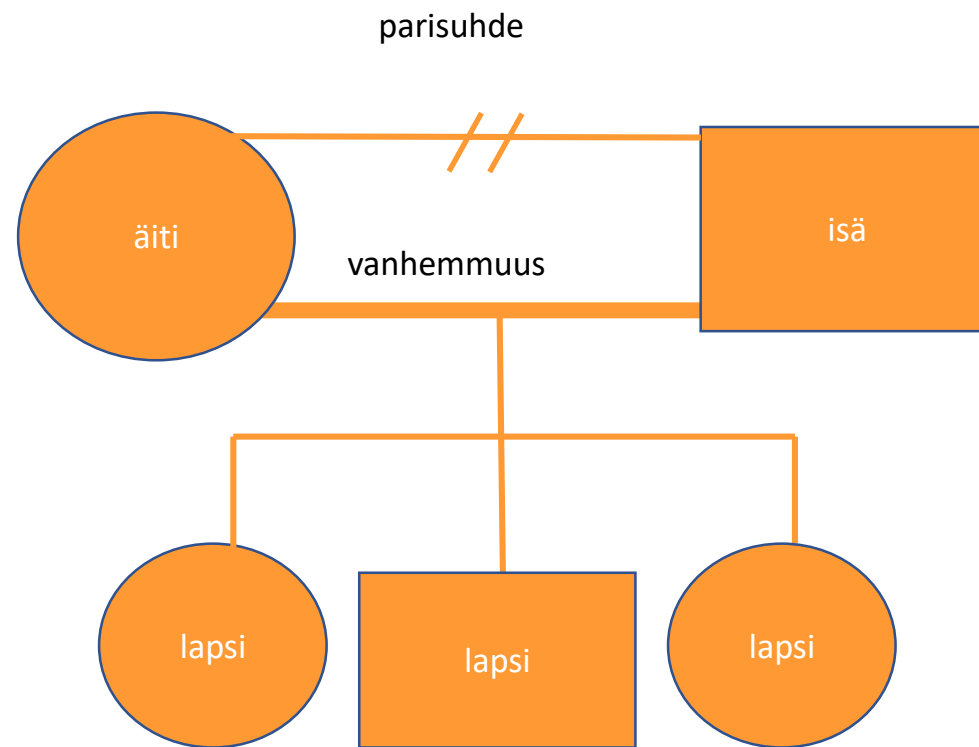
- → uudistusten, kehittämisen ja tiedottamisen keskeinen tehtävä on tuottaa selkeyttä epäselvään palvelujärjestelmään; läpinäkyvyyttä ja järjestystä kaaoksen sijaan
- → palvelujärjestelmän on pyrittävä toimintatapoihin, jotka tunnistavat konfliktin kärjistymisen logiikkaa ja koettavat toimia vastavoimina
- → tärkeää viestiä, että sovinnollinen ja rauhanomainen ero on mahdollinen ja siihen voi saada tukea

Miksi erot ovat haastavia?

Miksi lapsen asioista sopiminen on vaikeaa erotilanteessa

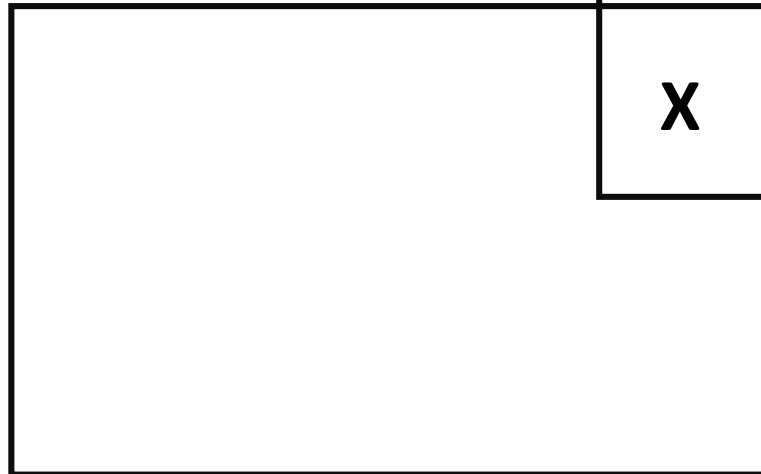
Ekogrammi: muokattu Lisa Parkinson 2014 pohjalta Fasper-hankkeen käyttöön

Eron jälkeen

- Eroavat vanhemmat usein ajattelevat, etteivät halua olla jatkossa missään tekemisissä
- **Lapsesta tarvitaan kuitenkin ajan tasalla oleva, yhdessä jaettu kokonaisnäkemys**
- Vaikka eronneilla vanhemmilla ei tarvitse olla yhteistä sosiaalista todellisuutta parisuhteeseen liittyen, vanhemmuuteen liittyen sitä tarvitaan, koska se on edellytys vanhemmuuden yhteistyölle.
- Jos vanhemmilla ei ole lasta koskevaa yhteistä ja jaettua tietoa (yhteinen sosiaalinen todellisuus), tilalle tulevat oletukset ja tulkinnat
- Vanhemmuus vs. projektit työpaikalla

Kaksi ihmistä – kaksi eri kehystä samaan asiaan

Kaipaen myötätuntoa tähän vaikeaan asiaan!

Mitä se taas haluaa riidellä?

Lähde: Jari Kekäle / Perheasioiden sovittelijan perusopinnot

Kehykset

- Ihmisten kokemukselliset tulkinnalliset kehikot eivät ole oikein tai väärin, ne ovat heidän kokemuksiaan ja sellaisina ”tosia” aina.
- Erossa tulkinnallinen kehys ex-puolisosta on usein kielteisesti väärittynyt.
- Hankalat tulkinnalliset kehykset alkavat helposti luoda uutta hankalaa todellisuutta sekä perustella ja oikeuttaa itseään.
- Hankalista aiemmista parisuhdekehyksistä tulee helposti itseään toteuttavia profetioita, joiden läpi myös lapsen asioita katsotaan.
- Ammattilaiset ja psykoedukaatio uudelleenkehystäjinä

Lähde: Jari Kekäle / Perheasioiden sovittelijan perusopinnot

Konflikti kiihtyy viidellä ulottuvuudella (Pruitt & Kim 2004)

- 1) kiistelyn aiheet lisääntyvät ja osapuolet imeytyvät konfliktiin
- 2) kevyet keinot muuttuvat järeämmiksi
- 3) yksittäisten tekojen arvostelu muuttuu yleiseksi henkilön arvosteluksi ja osapuolten välinen suhde huononee
- 4) konflikti alkaa muutaman osapuolen välisenä, mutta pikkuhiljaa siihen osallistuu yhä suurempi joukko ihmisiä
- 5) tavoitteet muuttuvat omasta voitosta toisen kukistamiseksi tai tuhoamiseksi

Siatoikkuna

Lähde: Daniel J. Siegel (2012) Mindsight

Hevonen ja ratsastaja

- Porges 2017: Havaitseminen (perception) edellyttää tietoisuutta. Hermostollinen havaitseminen (neuroception) arvioi ympäristössä olevia turvallisuusriskejä, mutta tämä ei tapahdu kognitiivisen tietoisuuden puitteissa. Se arvioi ympäristössä olevia turvallisuusriskejä erilaisten vihjeiden ja laukaisevien tekijöiden (triggers) perusteella ja siirtyy autonomiseen tilaan voidakseen tarkoituksenmukaisesti käsitellä/reagoida näihin vihjeisiin.
- Vrt. Jari Kekäleen metafora hevosesta ja ratsastajasta. Hevonen hakee vaaran merkkejä eikä tunnista helpolla turvallisuuden merkkejä → Tärkeää erotella, milloin pitää puhutella hevosta, milloin ratsastajaa.
- Turvallisuudella on kaksi jalkaa: ystävällisyys ja ennakoitavuus (Jari Kekäle)

Porgesen polyvagaalinen teoria (käännökset Jari Kekäle)

- ”Polyvagaalinen teoria korostaa, että hermostollisella systeemillämme on useampi kuin yksi puolustusstrategia ja että päätös siitä, aktivoituuko taistelu-/pako- vai lamaantumisen tuottava sulkeutumisstrategia, *ei ole tahdonalainen päätös.*” p.55-56
- ”Kognitiivisen tietoisuuden ulkopuolella hermojärjestelmämme (vrt. Hevonen) jatkuvasti arvioi ympäristön sisältämiä riskejä ja priorisoi sitä, millainen vastaus näihin olisi sopiva. Nämä prosessit tapahtuvat riippumatta kognitiivisesta tietoisuudestamme ja ilman kognitiivisia mentaalaisia toiminnanohjausprosesseja, joita käytämme tavallisessa päätöksenteossa (vrt. Ratsastaja).” p.55-56

Mitä ammattilainen voi tehdä

1. Pidä vanhemmat (ja itsesi) sieloikkunassa
2. Mieti, onko puhuteltava hevosta vai ratsastajaa
3. Auta erottamaan parisuhde vanhemmuussuhteesta (ekogrammi)
4. Käännä keskustelu lapseen ja lapsen tarpeisiin (puun latvasta juuriin)
5. Osoita myötätuntoa vanhempien hankalaa tilannetta kohtaan, mutta suuntaa vanhempien ajatukset ja toimintatarmo lapseen (kehystä uudelleen)
6. Tee huolista yhteisiä, normalisoi ja inhimillistä (tulivuori)
7. Viestitä, että sovinnollinen ero on mahdollinen ja aina lapsen eduksi

Lapsen etu erotilanteessa

Riitelyn haitallisuus lapselle

- <https://www.youtube.com/watch?v=7FC4qRD1vn8&feature=youtu.be>

Minun oikeuteni isän ja äidin erotessa

Oikeus isään ja äitiin

Oikeus rakastaa isää ja äitiä

Oikeus olla huolehtimatta

Oikeus olla ottamatta kummankaan puolta

Haluan tietää, miksi te eroatte

Tuntee, että olen turvassa

Oikeus puhua teidän erosta

Saan olla lapsi

Haluan tietää, mitä tulee tapahtumaan

Oikeus tavata molempia

Tuntee, että minusta huolehditaan

Oikeus pitää yhteyttä molempiin

Oikeus olla rauhassa kuulematta riitoja

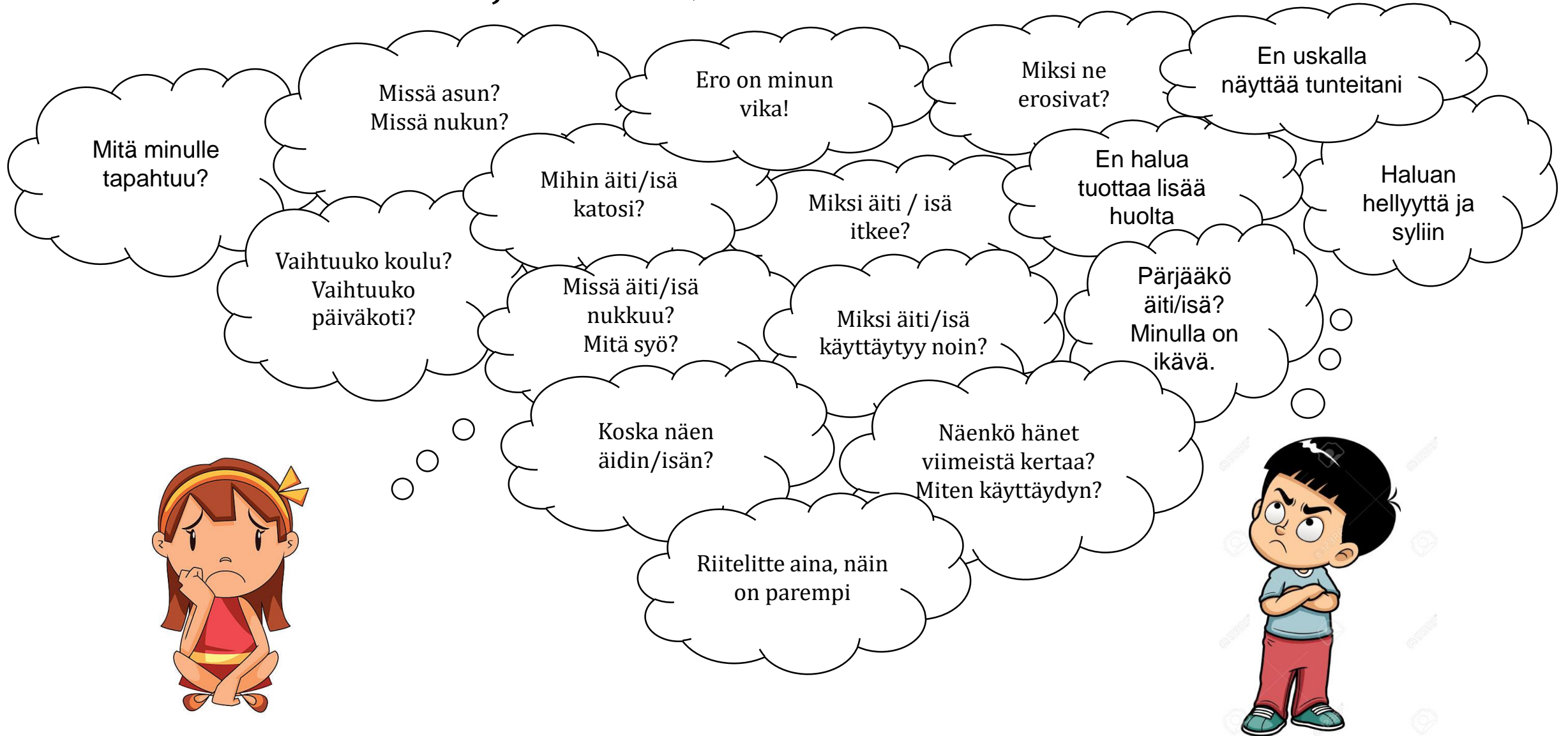
Oikeus olla kuulematta toisen huonoista puolista

Te ette tule toimeen, mutta minulla on lupa rakastaa ja ikävöidä molempia

Saan kertoa isästä/äidistä, kuinka kivaa minulla on ollut, eikä minun tarvitse valehdella

Minun ajatuksiani, kun te eroatte

Perheasioiden sovittelu

Perheasioiden sovittelu kunnan velvollisuutena

- Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 14§
  - kunnan tehtävä järjestää perheasioiden sovittelu
- Sädökset avioliittolain 5. luvussa [\(16.4.1987/411\)](#)
- *Asiakkaalle vapaaehtoinen palvelu, jonka järjestämiseen kunnalla on velvollisuus*

Miten sovittelu ja oikeudenkäynti eroavat toisistaan

• OIKEUDENKÄYNTI

- Pyrkimyksenä osoittaa, miksi toinen on huono vanhempi
- Vastakkainasettelu
- “Oikeuden saaminen”
- Kysymyksenä kumpi aikuinen voittaa

• SOVITTELU

- Pyrkimyksenä etsiä, miten molemmat voisivat olla hyviä vanhempia
- Rinnakkainasettelu saman päämäärän hyväksi
- Lapsen tarpeita vastaavan ratkaisun löytäminen
- Kysymyksenä miten lapsi voittaa

Sovittelu menettelynä

- Sovittelun tunnistaminen ja määrittäminen omaksi *menettelykseen*, jolla on oma tietopohjansa ja omat työvälineensä
  - ”sovittelu on strukturoitu prosessi, jossa riidan osapuolet pyrkivät itse, sovittelijan avustuksella, löytämään ratkaisun konfliktiinsa vapaaehtoisuuteen perustuvassa prosessissa. Sovittelu voi käynnistyä osapuolten omasta aloitteesta, tuomioistuimen määräyksestä tai ehdotuksesta tai jäsenvaltion lain määräämänä.” (European Directive on Mediation, 2008/52/EC; käännös VH)
- ”Terapeutti ei sovittle, sosiaalityöntekijä ei sovittle, psykologi ei sovittle – sovittelija sovittlee” (Lisa Parkinson, 2011)

Miksi tärkeää erottaa sovittelu muusta eroavusta

- Sovittelu on **menettely** – ei työtapa, lähestymistapa, tai menetelmä
- Sovittelijan rooli erilainen
- Sovittelijaa sitoo erilaiset salassapitosäädökset kuin muuta sosiaalitoimen henkilöstöä
- Myös asiakkaan tärkeää ymmärtää, missä prosessissa hän on mukana, mitä sovittelusta seuraa / ei seuraa, mihin sovittelijalla on valta vaikuttaa / mihin ei jne.

PERHEASIOIDEN SOVITTELUPROSESSI

Valmistelutapaamiset

- Mistä sovittelussa on kyse?
- Mistä asioista vanhemmat haluavat sopia?
- Onko sovittelulle estettä?

1-3 sovittelu- tapaamista

- Kaksi ulkopuolista, neutraalia sovittelijaa
- Vanhemmat neuvottelevat tavoitteenaan löytää ratkaisuja lasten asioiden järjestämiseen ja arjen käytäntöihin

Jälkitapaaminen

- Miten sovitut käytännöt ovat toimineet?
- Onko uusia sovittelulla ratkaistavia asioita?

Erilliset tapaamiset

- Yhteyden luominen osapuoliin
- Sitouttaminen sovitteluun
- Sovittavien asioiden selvittäminen
- Mahdollisten esteiden selvittely

Sovittelusitoumus
Sovitteluesite
Kysymystekniikat

Yhteiset tapaamiset

- Pelisääntöjen selvittäminen
- Agendan luominen
- Selvittely
- Vaihtoehtojen etsiminen
- Realiteettien testaus
- Sopimuksen työstäminen

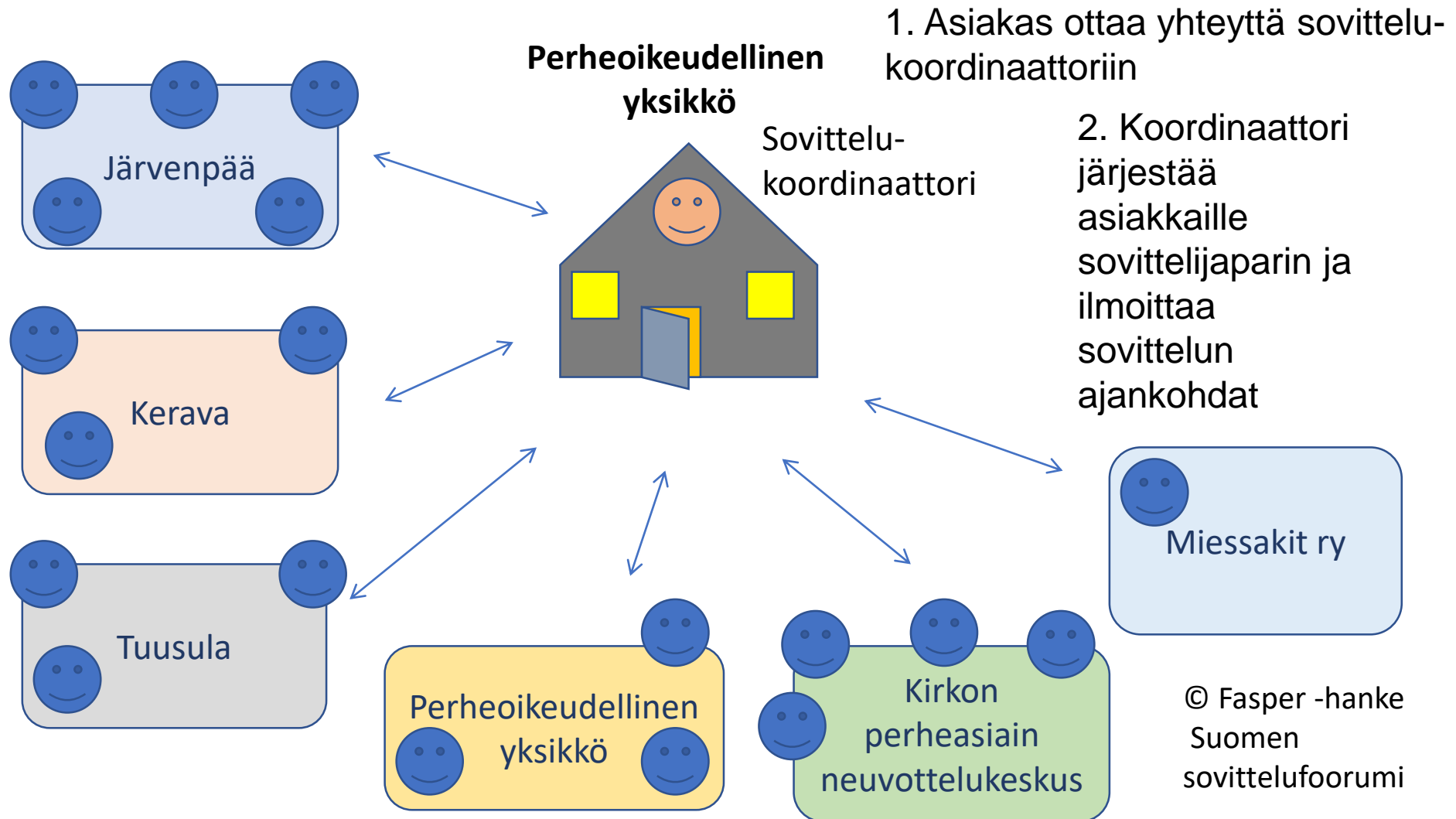
Fläppitaulu
Ekogrammi
Lapseen kohdentamisen välineet
Uudelleenkehystäminen
Aivoriihi
Kysymystekniikat

Jälkitapaaminen

- Jälkitapaamisen pelisääntöjen selvittäminen
- Sopimuksen arviointi
- Vanhemmuuden päivittäminen

Ekogrammi
Vanhemmuuden tukemisen tekniikat

Sovittelupalvelun järjestäminen: esimerkki Keski-Uudeltamaalta

Mistä perheasioiden sovittelussa voidaan sopia?

- Lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisesta
  - Jo olemassa olevien sopimusten muuttamisesta
  - Lapsen arjesta ja eron jälkeisen vanhemmuuden käytännöistä
    - Miten lapsen asioista vaihdetaan tietoa (puhelut, sähköpostit, reissuvihot)
    - Miten vaihtotilanteet toteutetaan
    - Miten lapsen merkkipäiviä ja juhlia vietetään ja miten vanhemmat osallistuvat niihin
    - Miten lapsi pitää yhteyttä sukulaisiin / muualla asuvaan vanhempaan
    - Lapsen vaatteita, varusteita, ruokailua, harrastuksia koskevat käytännöt
- **Mikään asia ei ole liian vähäpätöinen sovittelavaksi, jos se auttaa vanhempia olemaan riitelemättä!**
- **Perheasioiden sovittelu on eron jälkeisen vanhemmuuden rakentamista ja päivittämistä konkreettisin käytännöin ja sopimuksin**

Mitä ovat sovittelun lopputulemat?

- Sopimusluonnos tai –aihio, joka voidaan vahvistaa lastenvalvojan luona
- Yhteisesti sovitut (ja kirjatut!) käytännöt siitä, miten toimitaan erilaisissa aiemmin hankaluuksia tuottaneissa arjen tilanteissa
  - vaihtotilanteet, tiedonvaihto, toisesta vanhemmasta puhuminen lapselle, yhteydet sukulaisiin, uusien kumppanien esittely jne.
- Tulkintakehysten muuttuminen ja vanhempien rauhoittuminen: Vanhempien kasvanut tietoisuus eron jälkeisestä vanhemmuudesta, molempien vanhempien merkityksestä lapselle, vanhemmuus konfliktivapaana vyöhykkeenä jne.

Vanhemmuussuunnitelma

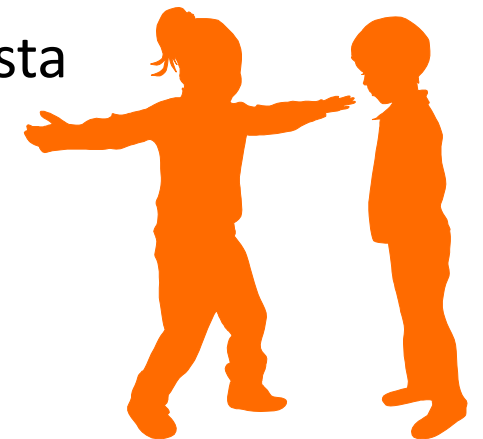
Lapsen arki eron jälkeen

– suunnitelma vanhempien yhteistyöstä

- Vanhempien työkalu
  - **Vanhempien keskinäisiin neuvotteluihin arjen avuksi**
  - Ei korvaa sopimuksia eikä ole juridinen asiakirja
- Tehty STM:n toimeksiannosta osana LAPE-hanketta tukemaan vanhempien yhteistyötä eron jälkeen
- Lähtökohtina:
  - Liikkeelle lapsen tarpeista, ei vanhempien vaatimuksista
  - Vanhemmuuden ja parisuhteen erottaminen toisistaan
  - Rauhanomainen, sovinnollinen ero on mahdollinen
- <http://www.stm.fi/vanhemmuussuunnitelma>
- **Tärkeää lisätä linkkiä kuntien ja järjestöjen sivuille**

Rakenne ja sisältö

- Osa 1: Tietoa vanhemmille
  - Ajatuksia eron jälkeisestä vanhemmuudesta ja yhteistyöstä
  - ”Sovinnollinen ero on mahdollinen”
  - ”Vanhemmuus ja parisuhde ovat eri asioita, vaikka ne erossa helposti menevät sekaisin”
- Osa 2: Ohjeita suunnitelman tekemiseen
  - Lähtee liikkeelle **lapsen tarpeista** ja vanhempien sitoutumisesta
  - Esimerkkejä vanhempien erilaisista tavoista ratkoa asioita
- Osa 3: Täytettävä suunnitelmapohja

Suunnitelman osa-alueet

1. Kommunikaatio ja yhteydenpito
2. Asumisjärjestelyt ja vanhempien luona vietetty aika
3. Taloudellisen vastuun jakaminen
4. Lapsen koulunkäynti ja päiväkoti
5. Muita kysymyksiä
6. Nuorten vanhemmille

Lakiehdotus: Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 10 §

- *Tehtäessä ratkaisua siitä, onko lapsen huolto uskottava molemmille vanhemmille yhteisesti vai toiselle heistä, on 1 momentissa säädetyn lisäksi kiinnitettävä huomiota **erityisesti vanhempien kykyyn asettaa lapsen tarpeet vanhempien välisten ristiriitojen edelle.***
- *Tehtäessä ratkaisua lapsen asumisesta ja tapaamisoikeudesta on otettava 1 momentissa säädetyn lisäksi huomioon erityisesti lapsen ikä ja kehitystaso, lapsen luonne ja taipumukset, lapsen mahdolliset erityistarpeet, vanhempien asuinpaikkojen välinen etäisyys sekä **vanhempien kyky ottaa yhdessä vastuu lasta koskevista asioista.***

Minne ohjata vanhempia?

- [Apuaeroon.fi](https://apuaeroon.fi)
  - Portaali, josta voi etsiä oman paikkakunnan palveluja
  - Paljon tietoa erosta ja eron jälkeisestä vanhemmuudesta
- [Apua eroon –facebookisivut](#)
  - Ajankohtaista tietoa ja tapahtumia eroihin liittyen
- Monilla järjestöillä hyvät, maksuttomat palvelut eroasioissa: nettisivut, neuvontapuhelin, chatti, videoita, nettiluentoja, podcasteja
  - Väestöliitto: mm. miesten erokoulu
  - Neuvokeskus /Ensi- ja turvakotien liitto: Vanhemman opas
  - Mannerheimin lastensuojeluliitto: mm. Ero-opas nuorilta vanhemmille
  - Sateenkaariperheet ry: Sateenkaariperheen ero-opas
  - Yhden vanhemman perheiden liitto ry
  - Miessakit ry